

Nr 116

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändring i regeringsformen m. m.; given Stockholms slott den 20 mars 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden, för prövning i grundlagsenlig ordning förelägga riksdagen härvid fogade förslag till

- 1) ändring i regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen,
- 2) ändring i regeringsformen.

Enligt Vårt nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF

Lennart Geijer

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen för att möjliggöra en reform av förvaltningsdomstolarnas organisation. Enligt förslaget skall bestämmelserna om beredning och föredragning av mål hos regeringsrätten flyttas från grundlag till vanlig lag. Vidare öppnar ändringarna möjlighet att lägga om besvärsvägen för de mål som skall prövas av regeringsrätten, så att besvären anföras direkt till regeringsrätten i stället för som nu hos Kungl. Maj:t i statsdepartementen.

I anslutning till grundlagsändringarna beträffande regeringsrätten föreslås att nuvarande grundlagsbestämmelser om högsta domstolens berednings- och föredragandeorganisation upphävs. Härigenom undviks att genomförandet av en förestående reform på detta område måste anstå i avbidan på grundlagsändringar.

Bihang till riksdagens protokoll 1970. 1 saml. Nr 116

1) Förslag

till

ändring i regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen

Regeringsformen¹(Nuvarande lydelse²)

(Föreslagen lydelse)

§ 18.

Konungens rätt att pröva och avgöra besvär, som jämlikt författningarna må hos Konungen fullföljas i statsdepartementen, skall i den omfattning, som bestämmes i särskild lag, stiftad av Konungen och riksdagen samfällt enligt den i 87 § 1 mom. stadgade ordning, uppdragas minst sju av Konungen utnämnda personer, som förvaltat civil beställning samt däruti ådagalagt insikt, erfarenhet och redlighet. De kallas regeringsråd och utgöra Konungens regeringsrätt. Minst två tredjedelar av hela antalet regeringsråd skola hava fullgjort vad författningarna föreskriva dem, som uti domareämbeten må nyttjas.

Närmare bestämmelser om regeringsrättens sammansättning och tjänstgöring meddelas i *omförmälda* lag.

Konungens rätt att pröva och avgöra besvär i förvaltningsärenden skall i den utsträckning, som Konungen och riksdagen bestämmer i lag, uppdragas minst sju av Konungen utnämnda personer, som förvaltat civil beställning samt däruti ådagalagt insikt, erfarenhet och redlighet. De kallas regeringsråd och utgöra Konungens regeringsrätt. Minst två tredjedelar av hela antalet regeringsråd skola hava fullgjort vad författningarna föreskriva dem, som uti domareämbeten må nyttjas.

Närmare bestämmelser om regeringsrättens sammansättning och tjänstgöring meddelas i lag som *beslutas av Konungen och riksdagen*.

§ 25.

Till föredragning och avgörande i regeringsrätten skola ärendena beredas i det departement, vartill de, enligt den i 5 § omförmälda fördelning, höra.

(Denna paragraf utgår.)

Riksdagsordningen³

§ 22.

Besvär över val till riksdagen anföras hos *Konungen* enligt föreskrif-

Besvär över val till riksdagen anföras hos *regeringsrätten* enligt fö-

¹ Omtryckt 1969: 795.

² Med nuvarande lydelse avses den enligt 1969: 22 antagna lydelsen.

³ Omtryckt 1969: 796.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ter i vallagen. *Besvären prövas av reskrifter i vallagen. re ringsrätten.*

S all på ————— blivit utsedda.

Tryckfrihetsförordningen¹

2 KAP.

11 §.

Ä dring, som avses i 10 §, skall sökas hos den myndighet, som har att uppgå klagan över beslut eller åtgär i det mål eller ärende, till vilket han lingen hör, eller om klagan ej är tillåten i sådant mål eller ärende eller handlingen ej tillhör mål eller ärende, som myndigheten har att han lägga, hos den myndighet, som i allmänhet har att upptaga klagan över myndighetens beslut eller åtgärder. Vad nu sagts gällde ock angående den ordning i vilken ändring skal sökas.

Finnes enligt vad ovan sagts ej behörig myndighet, skall ändring sökas i fråga om beslut av kommunalmyndighet hos länsstyrelse, beträffande beslut av myndighet, som lyder under länsstyrelse, domkapitel, styrelse, ämbetsverk eller annan överordnad myndighet, hos den överordnade myndigheten samt i andra fall hos *Konungen i vederbörande statsdepartement*. Angående beslut av myndighet, som tillhör eller lyder under riksdagen, gälla dock vad riksdagen bestämmer.

Ta an, som hos Konungen följande i statsdepartementen, skall i regeringsrätten föredragas och avgöras

Ändring, som avses i 10 §, skall sökas hos den myndighet, som har att upptaga klagan över beslut eller åtgär i det mål eller ärende, till vilket handlingen hör, eller om klagan ej är tillåten i sådant mål eller ärende eller handlingen ej tillhör mål eller ärende, som myndigheten har att handlägga, hos den myndighet, som i allmänhet har att upptaga klagan över myndighetens beslut eller åtgärder. Vad nu sagts gällde ock angående den ordning i vilken ändring skall sökas. *I stället för hos Konungen i statsdepartementen skall ändring sökas hos regeringsrätten.*

Finnes enligt vad ovan sagts ej behörig myndighet, skall ändring sökas i fråga om beslut av kommunalmyndighet hos länsstyrelse, beträffande beslut av myndighet, som lyder under länsstyrelse, domkapitel, styrelse, ämbetsverk eller annan *Konungen underställd* myndighet, hos den överordnade myndigheten samt i andra fall hos *regeringsrätten*. Angående beslut av myndighet, som tillhör eller lyder under riksdagen, gälla dock vad riksdagen bestämmer.

¹ O tryckt 1965: 818.

Övergångsbestämmelse

Äldre bestämmelser tillämpas intill dess lagen (1909: 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt upphört att gälla.

2) Förslag

till

ändring i regeringsformen¹*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

§ 24.

Ärenden, vilkas prövning och avgörande ankommer på högsta domstolen, skola för sådant ändamål beredas i nedre justitierevisionen.

(Denna paragraf utgår.)

Övergångsbestämmelse

Äldre bestämmelser tillämpas intill dess Konungen och riksdagen bestämmer annat.

¹ Omtryckt 1969: 795.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 20 mars 1970.

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändrade grundlagsregler beträffande beredning och föredragning av mål hos högsta domstolen och regeringsrätten m. m.* samt anför.

Kungl. Maj:t har tidigare i dag på min föredragning beslutat att till lagrådet remittera en rad lagförslag, vilka innefattar en genomgripande reform av förvaltningsrättskipningens organisation. I huvuddrag innebär reformen att tyngdpunkten i den domstolsmässiga besvärspövningen av förvaltningsärenden förskjuts från regeringsrätten till kammarrätt och att regeringsrätten huvudsakligen får ställning som prejudikatinstans. Den nya organisationen är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1972. Reformen bygger på de förslag som förvaltningsdomstolskommittén har lagt fram i betänkandet Förvaltningsrättskipning (SOU 1966: 70).

Reformen av förvaltningsrättskipningen förutsätter vissa grundlagsändringar. Förslag till dessa ändringar bör föreläggas riksdagen redan nu, så att riksdagen kan anta förslaget som vilande vid innevarande vårsession. I annat fall kan slutligt beslut angående vissa delar av reformen inte fattas förrän vid 1974 års riksdag.

Enligt nuvarande ordning fördelas de förvaltningsärenden i vilka besvär anförts hos Kungl. Maj:t mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten. Reglerna om vilka ärenden som skall tillfalla regeringsrätten finns i *lagen (1909: 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt*. Beredning av samtliga förvaltningsärenden i vilka talan fullföljts till Kungl. Maj:t sker inom statsdepartementen. Den nuvarande ordningen är grundlagsmässigt förankrad genom 18 och 25 §§ *regeringsformen* (RF). I 18 § föreskrivs att regeringsrätten skall pröva besvär, som enligt författningarna får fullföljas hos Konungen i statsdepartementen, i den omfattning som bestäms i särskild lag. Enligt 25 § skall regeringsrättens ärenden beredas till före-

dragning och avgörande i det departement till vilket ärendena hör enligt stadgan om statsdepartementen. Dessutom kommer den nuvarande ordningen till uttryck i grundlag genom bestämmelser dels i 22 § riksdagsordningen, dels i 2 kap. 11 § tryckfrihetsförordningen. Enligt 22 § riksdagsordningen skall besvär över val till riksdagen anföras hos Konungen och prövas av regeringsrätten. I 2 kap. 11 § tryckfrihetsförordningen föreskrivs att besvär över vägran att lämna ut allmän handling i vissa fall skall anföras hos Konungen i vederbörande statsdepartement och att talan, som hos Konungen fullföljts i statsdepartementen, skall föredras och avgöras i regeringsrätten.

Enligt den föreslagna reformen skall den nuvarande anknytningen mellan regeringsrätten och statsdepartementen brytas. För regeringsrätten skall inrättas ett särskilt kansli med tjänstemän, som skall ha till uppgift att bereda och föredra ärenden hos domstolen. Reformen överensstämmer i denna del med förvaltningsdomstolskommitténs förslag. Förslaget har genomgående godtagits vid remissbehandlingen av kommitténs betänkande.

Förslaget innebär vidare att reglerna om berednings- och föredragandeorganisationen hos regeringsrätten ges i vanlig lag. Något behov av grundlagsregler i ämnet kan inte anses föreligga. Jag föreslår därför att 25 § utmönstras ur RF.

En konsekvens av reformen är att nuvarande system att talan fullföljs i statsdepartementen, vare sig ärendet skall slutligt prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet eller av regeringsrätten, måste överges. Det blir då naturligt att reservera uttrycket att fullföljd av talan sker till Konungen för de fall då talan skall prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet och att direkt ange att talan skall fullföljas till regeringsrätten när den slutliga prövningen skall vara förlagd dit. Reformen kommer därför att i tekniskt hänseende innebära bl. a. att i ett antal författningar anges att besvär skall anföras hos regeringsrätten.

På grund av vad jag sålunda anfört bör 18 § RF inte längre referera till mål som fullföljs i statsdepartementen. Paragrafen bör dessutom ändras så, att det blir möjligt att i skilda lagar föreskriva att besvär skall anföras hos regeringsrätten. Vidare bör de förut återgivna bestämmelserna i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen ändras i enlighet med det anförda.

De föreslagna grundlagsändringarna bör träda i tillämpning först i och med att den nuvarande regeringsrättslagen ersätts med ny lagstiftning, vilket som sagt är avsett att ske den 1 januari 1972. Grundlagsändringarna bör därför kompletteras med en övergångsbestämmelse härom. Övergångsbestämmelser beträffande mål, som kommit in till statsdepartementen före ikraftträdandet men som då ännu inte föredragits i regeringsrätten, kan lämpligen ges i anslutning till nyssnämnda lagstiftning.

I anslutning till att grundlagsbestämmelserna om beredningen av mål i regeringsrätten föreslås utmönstrade och ersatta med bestämmelser i vanlig lag synes det lämpligt att ta upp frågan om en motsvarande reform på högsta domstolens område.

Sedan lång tid tillbaka ombesörjs beredningen och föredragningen av mål och ärenden hos högsta domstolen av en särskild myndighet, nedre justitierevisionen. Denna ordning är föreskriven i 24 § RF. Domstolskommittén har i sitt år 1969 avgivna betänkande Fullföljd av talan m. m. (SOU 1969:41) uttalat den principiella uppfattningen att nedre justitierevisionen bör upphöra som självständigt ämbetsverk och knyts direkt till högsta domstolen. Kommittén har dock inte lagt fram något förslag härom utan förklarat sig skola återkomma härtill i ett senare betänkande. Kungl. Maj:t har genom beslut den 13 mars 1970 bestämt att frågan om högsta domstolens föredragandeorganisation inte vidare skall utredas av kommittén. Utredningsarbetet fortsätts i stället tills vidare inom justitiedepartementet.

Jag räknar med att inom en förhållandevis nära framtid ta upp frågan om vissa reformer beträffande berednings- och föredragandeorganisationen hos högsta domstolen. Genomförandet av sådana reformer bör inte uppskjutas i avvidan på grundlagsändring. Inte heller på högsta domstolens område finns behov av att reglera berednings- och föredragandeorganisationen i grundlag. Jag anser därför att förslag om upphävande av 24 § RF bör föreläggas riksdagen redan nu. Grundlagsändringen bör inte tillämpas förrän nya regler om berednings- och föredragandeorganisationen trätt i kraft. Med hänsyn härtill bör till grundlagsändringen knytas en övergångsbestämmelse att äldre bestämmelser gäller intill dess Kungl. Maj:t och riksdagen bestämmer annat.

I enlighet med vad jag sålunda har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1) *ändring i regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen* (avser 18 och 25 §§ regeringsformen, 22 § riksdagsordningen samt 2 kap. 11 § tryckfrihetsförordningen),

2) *ändring i regeringsformen* (avser 24 §).

Jag hemställer, att förslagen genom proposition föreläggs riksdagen för prövning i grundlagsenlig ordning.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten